

مہانے ترانہ سراپے

سعید کریم

فصل نخست، تعریف ترانه / ۱۱

فصل دوم، دوره‌شناسی / ۲۵

دوره‌ی اول (۱۲۵۰-۱۳۱۹) / ۲۹

دوره‌ی دوم (۱۳۱۹-۱۳۴۹) / ۴۰

دوره‌ی سوم (۱۳۵۰-۱۳۵۷) / ۴۹

دوره‌ی چهارم (۱۳۵۷ تا امروز) / ۵۲

قدیمی‌ترین ترانه‌ها / ۵۹

ترانه‌های محلی / ۶۵

ترانه‌های روح‌وصی / ۶۸

ترانه‌های کوچه‌باراری / ۷۷

«ترانه‌ی متن» در سیمای ایران / ۸۳

فصل سوم، قافیه و قالب در ترانه / ۱۰۱

قواعد عمومی قافیه / ۱۰۶

ردیف / ۱۲۳

قالب در ترانه / ۱۲۵

فصل چهارم، وزن در ترانه / ۱۳۷

انواع وزن / ۱۳۹

وزن عروسی / ۱۴۱

مسابی تقطیع / ۱۴۴

تعبیرِ ارکانِ عروضی در ترانه / ۱۵۶

آماری اوراں مورد استفاده در ترانه / ۱۷۱

فصل پنجم، آرایه‌های ادبی در ترانه / ۱۹۵

نقش ترکیبات در آفریش ادبی / ۲۲۷

فصل ششم، سبک شناسی / ۲۳۵

ترانه‌ی کلاسیک / ۲۵۴

ترانه‌ی بویں / ۲۶۳

بررسی و تحلیل نتایج آماری / ۲۷۹

مؤخره‌ای بر سک‌شناسی / ۲۹۴

فصل هفتم، داوری در ترانه / ۳۰۱

صعبِ تألیف / ۳۰۳

حشو / ۳۰۹

گره‌افکنی بیهوده / ۳۱۱

سحیف‌گویی / ۳۱۲

دوگانه‌گی رباں / ۳۱۲

ورن و قافیه / ۳۱۳

تشانه و تقلید / ۳۱۵

فهرست اعلام / ۳۲۷

فهرست منابع / ۳۴۱

«گونه‌ای شعری که برای اجرای موسیقایی سروده می‌شود، در این میان کلام و آهنگ می‌تواند هر یک بر دیگری تقدم داشته باشد و یا به طور هم‌رمان آفریده شود» این معروف‌ترین تعریف از ترانه است که امروزه در میان عموم رایج است

ترانه را پیشینیان به معنای نغمه و آهنگ و بیشتر معادل قالب رباعی به کار برده‌اند و ترانه به معنای امروزی را بیشتر با تعبیراتی چون سرود، چکامه، چامه، نشید و حراره و آورده‌اند

دوبیتی که نام دیگرش رباعی است و از اقسام شعر است که دارای چهار مصراع و (لغنامه‌ی ده‌حدا)

سرود، نغمه، دوبیتی (فرهنگ عمید)

هر نوع سخن معمولاً موزون که با موسیقی خوانده می‌شود، قطعه‌ای آواری، نوع جدیدی از تصنیف، متأثر از شیوه‌ی موسیقی عربی که در ساختار آن از ارکستراسیون هارمونی عربی استفاده می‌شود (فرهنگ بزرگ سخن) (۱)

و اما تعریف ترانه از ربان چند ترانه‌سرا
 «ترانه یعنی شکارِ رمان‌های از دست رفته، با ترانه‌ست که خود را به دیرو و
 امروز و همیشه‌ی جهان سحاق می‌ری ترانه کمی اکسیژن به خانه‌ات می‌آورد.
 ترانه یعنی آرشیوِ خاطره‌ها
 ترانه یعنی تقویم، رورشمار و بعضی شمارِ سرزمین‌ها
 ترانه یعنی حافظه‌ی ما»
 (شهباز قسری) (۲)

«ایس که به این هر می‌گویم صعبت ترانه، به خاطر کارِ طریقی است
 که ترانه‌سرا احسام می‌دهد فرق ترانه‌سرا با شاعر کلاسیک این است که
 ترانه‌سرا در محدوده‌ی ملودی کلام می‌سازد»
 (مصور تهرانی) (۳)

«ترانه نخستین آفرینش‌گریِ هنریِ آدمی‌ست در رمانی که اجتماع
 را تشکیل داد، حال این اجتماع می‌تواند از دو نفر تشکیل شده باشد یا
 از بیست هزار نفر ترانه مجموعه‌ای از تولیداتِ آدمی‌ست که با خودش
 صوت، موسیقی و حس به دنبال دارد و مهم‌تر از همه ساماندهِ آهنگ کار
 است» (۴) «ترانه بخشی از یک مجموعه‌ی پیچیده‌ی آفرینش‌گری‌های
 هنری‌ست، برای محاطیسی کاملاً متفاوت» (ایرج حتی عطایی) (۵)

ترانه به معنای امروزیش از دیرباز وجود داشته و همانند دیگر هنرها
 تاریخِ دقیقی برای پیدایش آن نمی‌توان یافت ولی طبقِ نظریاتِ اکثریتِ
 رمان‌شناسان، شعر از بدو پیدایش با حواشِ آهنگین همراه بوده و به مرور از

حواشِ آهنگین و نغمه‌سازی جدا شده است (۶) در ادبیاتِ کلاسیکِ پارسی
 بزرگ نمونه‌های فراوانی داریم که شاعران بعضاً اشعارِ خود را با ساز و آواز
 می‌خوانده‌اند (رودکی، امیر خسرو دهلوی و)
 در مورد تعبیر «تصنیف» بزرگ باید گفت همان ترانه است ولی در موردِ
 ترانه‌هایی که کار می‌رود که بر مسایِ ردیفِ موسیقیِ ایرانی ساخته می‌شود
 بعضاً برخی اصرار بر استفاده از واژه‌های دیگر چون سرود و یا تصنیف و
 عمومیت بخشیدن به آن دارند به این معنا که سرود یا تصنیف را از لحاظ
 موضوعی به شاعرهایی چون عاشقانه، برمی، حماسی، مذهبی و تقسیم
 می‌کنند حال در این کتاب با ذکر این نکته که این تقسیم‌بندی‌ها بزرگ در
 حای خود درست هستند، ما توجه به عمومیت داشتنِ تعبیر «ترانه» در
 تمامی مواردِ مذکور از این تعبیر و به تبع آن «ترانه‌سرا» و «ترانه‌سرایی»
 استفاده شده است

در سال‌های اخیر کتاب‌های ترانه‌های اجرا شده به وفور در بازار مشاهده
 می‌شود که عموم آن‌ها بر مطلقِ تقلید حرکت کرده‌اند تا تحقیق حال حدا
 از اشتباهاتِ اطلاعاتی که بررسیِ آن‌ها خارج از حوصله‌ی این کتاب است،
 ذکر چند نکته در مورد این کتاب‌ها ضروری به نظر می‌رسد
 ۱- بیش از بود درصدِ این کتاب‌ها بدون بوتاسیویِ آهنگ‌هاست که کارِ
 باکاملی‌ست و شایسته است که نشر این ترانه‌ها با بوتاسیویِ آهنگ‌ها (ولو
 به صورتِ ساده و اکتفا به خطِ اصلیِ ملودی یا آکورد به تنهایی) همراه باشد
 تا شکلِ کامل‌تری از هر ترانه ثبت شود و برای محققان و هنرجویان کاربردِ
 عملی داشته باشد

۲- در بسیاری از این کتاب‌ها اجرایِ عریضاتِ کلاسیک در فهرستِ ترانه‌ها